

Gradilni satnik – orodje v boju proti varojam in še za kaj

Vlado Augustin*, vlado.augustin@czs.si

Čebelarji za zatiranje varoj poleg uradno registriranih in dovoljenih sredstev uporabljamo tudi različne apitehnične ukrepe. Zaradi zmanjševanja učinkovitosti registriranih sredstev in zaradi spoznanja, da morajo biti med in drugi čebelji pridelki brez kakršnih koli ostankov, postajajo te metode vse pomembnejše. Z apitehničnimi ukrepi je mogoče razbremenjevati zlasti gospodarske družine, tako da varoje iz njih preprosto odnašamo in jih po potrebi zatiramo drugod. Ena izmed takšnih metod je tudi uporaba gradilnega satnika oz. izrezovanje trotovine.

Gradilni satnik je del običajnega satnika, v katerem čebele med spomladanskim in poletnim razvojem potegnejo oziroma gradijo trotovske satje. Naredimo ga tako, da navaden satnik po sredini pokončno ali po dolgem pregradimo z leseno letvico na dva ali tri dele. Nekateri čebelarji uporabljajo za gradilni satnik tudi običajne prazne satnike. Takšen satnik primerno označimo in ga ob začetku cvetenja češnje in drugega sadnega drevja vstavimo ob rob gnezda, poleg zaleženega sata na njegovi levi ali desni strani v plodišču. V družini ga pustimo do konca paše.

Gradilni satnik je pomemben dejavnik v boju proti varojam, saj se z njim lahko uspešno branimo proti čezmernemu razvoju tega zajedavca v čebeljih družinah. Dokazano je namreč, da samice varoje svoja jajčeca tudi do 8-krat pogosteje odlagajo v trotovske celice z mladimi žerkami. Počakati moramo, da čebele zaležene trotovske celice pokrijejo, potem pa jih izrežemo. Če to storimo dvakrat ali trikrat, lahko število varoj zmanjšamo približno za polovico. Ob pregledu izrezane trotovske zalege lahko ugotovimo tudi število pršic v zalegi in tako dobimo dober vpogled v napadenost čebelje družine z varojami.

Postopek obglavljenja trotovske zalege ni dovolj učinkovit, saj varoje ostanejo žive in prek čebel, ki čistijo celice, preidejo v zalego, kjer nadaljujejo svoje razmnoževanje. Po obglavljenju trotovine moramo sat tako močno otresti, da trotovske bube in varoje izpadejo iz celic. Še bolje je varoje odstraniti z izpiranjem trotovske celice z vodnim curkom. Tako očiščene trotovske sate lahko uporabimo pri šibkih družinah, pri katerih graditev trotovine ni intenzivna. Tudi na ta način odstranjujemo varoje s pomočjo trotovine.

Ker je trot zelo pomemben nosilec genskega zapisa, ki se prenaša na potomstvo, trotovine ne smemo izrezovati v odbranih družinah, saj so troti iz teh družin dragoceni. Zato moramo pri vzreji matic za svoje čebelarstvo veliko več pozornosti nameniti odbiri družin za vzrejo troto. Kot kaže praksa, za ohranjanje čistosti kranjske čebele ne zadostuje zgolj menjavanje matic, ampak je treba iz rasno primerne družine vzrediti tudi dovolj troto, s katerimi se bodo sprašile matice ob njihovi naravni menjavi. Teh bo dovolj, če v svojih najboljših družinah ne bomo izrezovali gradilnih satov, temveč bomo pustili, da se bo v mladem deviškem satju izlegla ena generacija troto (ali morda dve).

Če želimo, da bomo imeli v obdobju, ko na vejah že visijo prvi roji, dovolj spolno zrelih troto, moramo v sredino čebeljega gnezda močnih odbranih družin že sredi marca vstaviti gradilni satnik z zgrajenimi trotovkami celicami. Matica jih bo zaleгла, tako da se bodo iz njih čez 24 dni izlegli troti. Ti bodo svojo spolno zrelost dosegli prav tedaj, ko jih bodo mlade matice najbolj potrebovale, to je v začetku maja.

Tako bomo lahko sami skrbeli za selekcijo v svojih čebelnjakih: v odbranih družinah bomo trotovinu izrezovali glede na to, koliko je v njih že izleženih in za parjenje sposobnih troto, v ostalih čebeljih družinah pa bomo redno izrezovali trotovske satje. Čim več trotovske zalege, po možnosti kar vso, pa moramo uničiti v družinah, v katerih smo opazili čebele delavke z rumenimi obročki na zadkih. S tem bomo preprečili, da bi troti svoj »italijanski« genski material prenašali po širši okolici.

Foto: Franc Šivic

* Svetovalec JSSČ za tehnologijo čebelarjenja

1. Gradilni satnik je koristen še za več drugih stvari: Prva in največja korist je nadzor nad čebeljo družino, zato ga imenujemo tudi barometer čebelje družine. Gradilni satnik pokaže, kakšno je razpoloženje čebelje družine v različnih obdobjih njenega razvoja in življenja, tako da nam ni treba razdirati gnezda in zlagati satov na kozico. Pregledati je treba le predzadnji gradilni satnik na levi ali desni strani gnezda v plodišču in že vemo, kaj se dogaja v družini.
2. Z rednim izrezovanjem satja, ki ga čebele izdelajo v gradilnem satniku, preprečujemo rojenje. V njem čebelja družina gradi trotovino ob količkaj ugodni paši. Kadar se na satu v gradilnem satniku pojavijo matičniki, je to znak, da se družina pripravlja na rojenje. Še posebej je kritično, če se na zgrajenem satu pojavijo zaleženi ali celo pokriti matičniki. Takrat je roj neizogiben, zato moramo takoj poseči v družino, razdreti gnezdo in potrgati matičnike, če ni že prepozno. Prav tako je roj neizogiben, če čebele ne gradijo nobenega satja več in je gradilni satnik prazen.
3. Družina, ki lahko gradi trotovino v gradilnem satniku, praviloma nikdar ne bo kvarila satnic, saj bo na njih izdelovala samo čebelje celice. Le tu in tam

bomo pri kaki izjemno močni družini lahko opazili kakšno trotovsko celico tudi na drugih satih.

4. Z izrezovanjem trotovine lahko pridobimo značajne količine voska, ki ni onesnažen s kemičnimi sredstvi za zatiranje varoj, če seveda v preteklosti za zatiranje varoj nismo uporabili sintetičnih akaricidov. Ti na žalost v vosku puščajo ostanke, ki se jih je zelo težko znebiti še več let po njihovi uporabi. Če gradilne sate izrezujemo od pomladi do jeseni, lahko ob količkaj ugodni paši iz vsake družine zberemo približno 250 g čudovito lepega voska. Ta je najlepši, če trotovino takoj pretalimo v sončnem ali parnem talilniku. Takšen vosek je vredno zbirati in ga uporabiti za izdelavo satnic.

Vstavljanje gradilnih satnikov in izrezovanje trotovine nam sicer vzameta nekaj več časa, vendar se nam bo vložen trud kaj kmalu obrestoval z zdravimi in močnimi čebeljimi družinami, ki bodo manj obremenjene z varojami. Z gradilnim satnikom si pomagamo tudi pri ohranjanju čiste kranjske čebele – kar je konec koncev tudi zaveza slovenskih čebelarjev –, ne nazadnje pa je gradilni satnik lahko tudi orodje za pridobivanje kakovostnega voska. ■

Krmljenje čebeljih družin

Andreja Kandolf Borovšak*, andreja.kandolf@czs.si

Naravna hrana čebel sta med in cvetni prah. V izrednih razmerah, kot so priprava na zazimljenje, neugodne vremenske razmere ..., je treba čebelam dodati krmo oz. dopolniti njihove premajhne zaloge. Če jim hrane primanjkuje, čebelam pomagamo tako, da jim dodamo med ali cvetni prah iz zaloge (vrnitev njihove naravne hrane) oz. sladkor v različnih oblikah (v tekoči ali suhi obliki oz. v obliki pogač). Čebelar lahko za krmljenje čebel uporablja konzumni sladkor, ki ga lahko pripravi na različne načine (raztopina, pogača, suh ...), in/ali že prej pripravljene krmne pogače in/ali sirupe.

Konzumni sladkor je namenjen prehrani ljudi in je dostopen v vseh trgovinah z živili. Glede na to je tovrstni sladkor že sam po sebi varno živilo, zato je to varna krma tudi za čebelje družine. Čebelarji morajo sladkor kupiti pri registriranem nosilcu dejavnosti poslovanja s krmo, ta pa mora biti označen kot posamično krmilo v skladu z Uredbo št. 767/2009 ES. Čebelarji, ki upoštevajo Smernice dobrih higienskih

navad v čebelarstvu iz leta 2015 (3. posodobljena izdaja, v nadaljevanju: Smernice), lahko uporabljajo tudi konzumni sladkor, ki je kupljen kot hrana.

Krmljenje družin in pristnost medu

Ne glede na to, ali krmimo čebele s sladkorno raztopino, sladkornim sirupom, pogačami z dodatki cvetnega prahu ali medu, moramo narediti vse, da predelana krma čebel ne zaide v med. Zmotno je misljenje, da se bomo tega problema rešili, če bomo čebele krmili s pogačami.

Najpogostejše napake, katerih posledica je lahko pojav sladkorja v medu, so:

- preobilno krmljenje spomladi ali v brezpašni dobi,
- prevešanje satov s predelano sladkorno raztopino iz plodišča v medišče in točenje teh satov,
- točenje satov iz plodišča,
- neizpraznjenje medišč pred začetkom paše.

Če je treba družine spomladi krmiti, jim dodamo toliko krme, kolikor je čebele lahko sproti porabijo. Bolje je dodati nekaj krme večkrat po malem kot ce-

* Mag., svetovalka JSSČ za zagotavljanje varne hrane